

Legenda: zastávka otázka doporučení zajímavost řešení

Metodický list pro učitele

Výlet za architekturou Karlových Varů

Nemáte-li dostatek času, lze výlet rozdělit na dvě části.

Trasa: I. část Hlavní pošta – Mlýnská kolonáda

II. část Tržní kolonáda – Grandhotel Pupp – Poštovní dvůr

Pěšky, možnost návratu městskou hromadnou dopravou.

Délka: podle výběru částí trasy nebo památek 2 – 4 hodiny

Cíl: seznámit žáky s dějinami města a významnými historickými budovami, sochami a pamětními deskami osobností.

Pomůcky:

- pracovní list
- psací potřeby a podložka
- fotoaparát nebo mobil, s nímž lze pořídit snímky
- brožura *Karlovy Vary krok za krokem*, autor S. Burachovič
- dalekohled
- pásmo
- kalíšek na ochutnání termální vody

Práce s pracovním listem: během procházky žáci, kteří jsou rozděleni do skupin, vypracovávají otázky v pracovních listech, zapisují vlastní poznatky a dotazy. Dalekohledem sledují detaily na fasádách domů nebo vzdálenější objekty, fotografují objekty, odhadují a následně měří pásmem vzdálenosti, aby mohli porovnat rozdíly. Názvy budov se stručným popisem a otázky jsou uvedeny v pracovním listu pro žáky.

Úvod

V Karlových Varech najdeme řadu zajímavých staveb, soch a památníků, ale také mnoho pamětních desek. Během výletu se u některých památek zastavíme. Většina z nich vznikla na konci 19. století a na začátku 20. století. Tomuto období, kdy lázně zažily největší rozkvět a staly se světově proslulými, říkáme „Zlatý věk“. Kromě domu Beethoven, sanatoria Thermal a Vřídelní kolonády jsou všechny uvedené stavby na seznamu kulturních památek.

I. část výletu

Vycházku začínáme u Hlavní pošty.

Hlavní pošta (1903), architekt Friedrich Setz, sloh historismus

Budova byla postavena jako poštovní úřad a v době svého vzniku patřila mezi nejmodernější poštovní provozy v rakousko-uherské monarchii. Na přední části budovy, ve výši třetího patra mezi okny, jsou umístěny čtyři alegorické sochy (symboly).

Můžeme s žáky probrat stavební sloh historismus, který významně ovlivnil podobu Karlových Varů. Sochy si můžeme podrobně prohlédnout dalekohledem.

1. Co představují 4 alegorické sochy na budově?

telegraf, železniční dopravu, lodní dopravu, poštu

Lázně V., Alžbětiny lázně (1906), architekt Franz Drobny, sloh historismus, styl neobaroko (novobaroko)

Pohlédneme vpravo od Hlavní pošty a uvidíme ve Smetanových sadech budovu, která se podobá zámku. Byla pojmenována po rakouské císařovně Alžbětě (Sissi), manželce císaře Františka Josefa I., která navštívila Karlovy Vary v roce 1892. V roce 2004 prošla budova lázní rekonstrukcí, při které byly lázeňské prostory a bazén modernizovány.

Vyprávíme žákům příběh o pomalých strážcích.

Alžběta (Sissi) chodila ráda na vycházky po lázeňských lesích. Po lesních cestách chodila tak svižně, že ji osobní strážci, již starší pánové, nestačili následovat. Při každé procházce se jim ztratila v lese. Napsali tedy do Vídně dopis: „Nemůžeme zajistit bezpečnost císařovny, prosíme, pošlete mladší vašnosty“.

Přejdeme most přes řeku Teplou a zastavíme se před lázeňským sanatoriem Thermal.

Lázeňské sanatorium Thermal (1977), architekti Věra a Vladimír Machoninovi, sloh funkcionalismus

Součástí sanatoria je kongresové centrum s kinosály a nedaleký termální bazén napájený termální vodou z Vřídla. Výstavbě komplexu musela tehdy ustoupit celá Chebská ulice s původní zástavbou z 19. století. Demolice asi 30 domů probíhala v letech 1966 až 1968. Mezi nejznámější objekty v této ulici patřil hotel Pošta (později Posádkový dům armády), v jehož přízemí na místě původní tančírny vznikla později první karlovarská samoobslužná restaurace. Vedle hotelu stálo lázeňské obchodní středisko, po druhé světové válce bylo přeměněno v prodejnu automobilů (mototechnu). Na opačném konci, naproti dnešnímu hotelu Pavlov, stál secesní hotel Alice. V řadě domů stála i škola. Na místě dnešního prostranství před Thermalem stála první stáčírna minerálních vod, která byla ještě před první světovou válkou zbořena. Po válce zde vznikl parčík s památníkem obětem první světové války. Tento parčík musel být také odstraněn. Dnes je na místě památníku betonová fontána. Komplex se budoval po demolici téměř deset let. Výstavbu komplikovala podzemní voda, která pronikala do vyhloubených jam, a nedostatek financí.

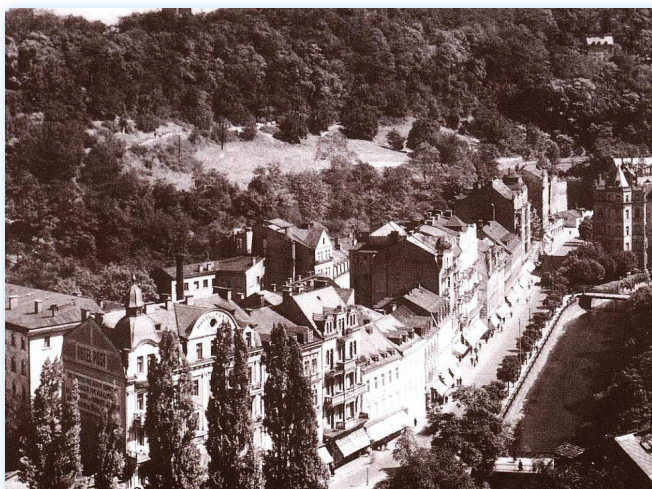
! Můžeme žákům říct jaké změny názvu Chebské ulice měla za druhé světové války. Jmenovala se ulice Göring Hermann Strasse, po válce nesla jméno J. V. Stalina. Dnes nese zbytek této ulice jméno I. P. Pavlova.

! Snažíme se dětem vytvořit představu o původní zástavbě prostoru kolem Thermalu

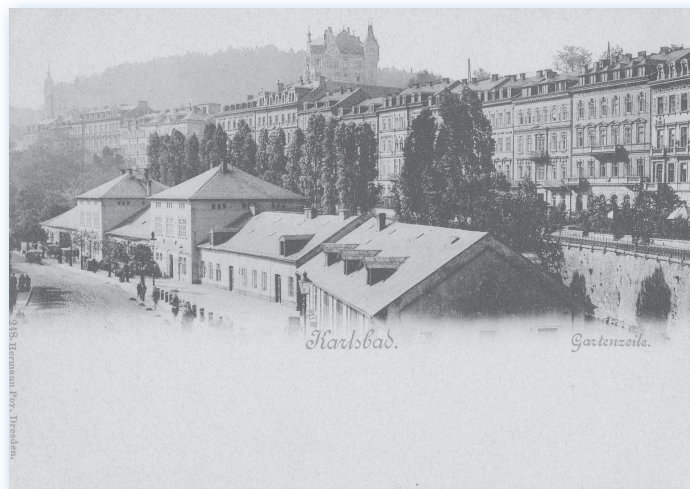
? 2. Centrem jakého festivalu se stává Thermal každý rok? Kolikátý bude ročník?

✓ Mezinárodní filmový festival, v roce 2015 již 50. ročník.

? 3. Prohlédni si fotografii původní Chebské ulice a stáčírny. Odhadni, kde se původně nacházely? Označ místo na obrázcích.

Chebská ulice na pravém břehu Teplé kolem r. 1935

Stáčírna minerální vody kolem r. 1890

II Naproti Thermalu přes říčku Teplou (v Zahradní ulici) stojí v řadě domů jeden se špičatou věžičkou, kde byla astronomická pozorovatelna.

? 4. Najdeš v Zahradní ulici dům s věžičkou? Prohlédni si věžičku dalekohledem. Zjisti název domu podle nápisu.

✓ dům Beethoven

Dům Beethoven, sloh historismus

Svého času tento dům patřil lékárníkovi Františkovi Vočadlovi.

+ Lékárník z věže pozoroval dalekohledem hvězdnou oblohu. Je doloženo, že ji v roce 1887 pozoroval i s norským hudebním skladatelem Edvardem Griegem (1843–1907).

II Přejdeme další most za Thermalem a vstoupíme do parku Dvořákovy sady.

? 5. Vyhledej v parku sochu. Jakou osobnost představuje? Napiš, co o této osobnosti víš.

✓ Antonín Dvořák, hudební skladatel

Antonín Dvořák (1841 Nelahozeves – 1904 Praha)

Jeho otec František byl řezníkem. Dvořák se učil hře na housle, klavír a varhany. V šestnácti letech odešel do Prahy studovat varhanickou školu. Zároveň hrál na violu v orchestru Prozatímního divadla pod vedením Bedřicha Smetany. Začal skládat a uplatnil se také jako dirigent svých skladeb. Stal se profesorem na pražské konzervatoři, kde studoval i jeho budoucí zeť Josef Suk. Světovou proslulost mu přinesla návštěva Spojených států, kde uvedl svoji 9. symfonii (Novosvětskou), která se stala jednou z největších skladeb svého druhu v celé světové hudební historii.

Jeho nejznámější dílo:

Symfonie: nejznámější č. 9 (Novosvětská nebo také Z Nového světa)

Vokálně-instrumentální skladby: Stabat mater, Requiem, Te Deum

Opery (celkem 10): Čert a Káča, Rusalka, Jakobín, Dimitrij, Armida

Cyklus hudebních skladeb: Slovanské tance

Klavírní skladby: Humoresky, Slovanské tance

Dvořákovy sady (1878), architekt Jan Hahmann

Park byl vybudován na pozemcích bývalé Wintrovy zahrady. Byly zde vysázeny platany, duby, javory a jilmy, zřízeny pískové pěšiny, pyramidy růžových keřů, květinové záhony a vodní zátiší s vodotryskem. V roce 1974 byl park upraven a nazván na počest slavného hudebního skladatele, jehož pomník od karlovarského sochaře Karla Kuneše byl zde umístěn.

Antonín Dvořák (1841–1904) navštívil Karlovy Vary sedmkrát v letech 1879–1894. V roce 1894 uvedl v místním Poštovním dvoře svoji symfonii č. 9 (Novosvětskou, nazývanou také Z nového světa) v evropské premiéře. Do lázní nepřijížděl jako lázeňský host, ale aby se zde setkal s lidmi z hudebního oboru, světového nebo místního věhlasu. Na počest Antonína Dvořáka (kromě pojmenování parku) se koná v Karlových Varech každoročně Mezinárodní pěvecká soutěž Antonína Dvořáka. V Lázních III. se nachází Koncertní síň Antonína Dvořáka, kde se koná každý rok festival Dvořákův karlovarský podzim. Skladatel navštívil Karlovy Vary 7x.

Ve Dvořákových sadech se nacházejí dva památné stromy. Jeden z nich roste mezi vstupem do Sadové kolonády a jezírkem.

6. Odhadneš stáří platanu?

okolo 200 let

Pokračujeme v cestě podél řeky a přicházíme k Sadové kolonádě.

Sadová kolonáda u Blanenského pavilonu kolem r. 1895

Kolem r. 1912

 7. Porovnej dobový obrázek kolonády ve Dvořákových sadech s dnešní podobou. Která část již nestojí? Odhadneš kde nyní stojíme?

 Velký pavilon ve Dvořákových sadech, též Blanenský pavilon či Zahradní restaurant

Sadová kolonáda (1881), vídeňští architekti Ferdinand Fellner a Hermann Helmer

Původně byla kolonáda dvouramenná a s Blanenským pavilonem zaujímala celé Dvořákovy sady. V roce 1966 byl stržen pavilon a jedno rameno kolonády kvůli špatnému technickému stavu. Severovýchodní promenádní část byla dodatečně propojena krátkým křídlem s objektem Vojenského lázeňského ústavu, v jehož suterénu se nalézá vývěr Sadového pramene. Kolonáda a pavilon, který sloužil jako koncertní a restaurační hala, byly postaveny z netradičního materiálu.

 Ochutnejte Sadový pramen.

 8. Z jakého materiálu byla postavena Sadová kolonáda?
a) ze dřeva b) ze železa c) z litiny

 z litiny

 9. Co se nachází ve vstupním pavilonu Sadové kolonády poblíž Sadového pramene? Co se nachází ve druhém vzdálenějším pavilonu?

 **ve vstupním pavilonu – soška dívky;
ve vzdálenějším pavilonu – váza s uchy tvořenými hady**

 Pokračujeme podél řeky. V sousedství Sadového pramene stojí Vojenský lázeňský ústav.

Vojenský lázeňský ústav (1855), architekt hraběte Buquoye Wenzel Hagenauer, sloh historismus, styl neorenesance (novorenesance), klasicistní úpravy

Od počátku do dnešní doby slouží ústav armádě, a proto není veřejně přístupný, kromě Sadového pramene, který vyvěrá v podzemí budovy a je přístupný od Sadové kolonády. Objekt byl postaven pro účely tehdejší c. k. armády. Budova neměla sloužit nejen v době války, ale i v období míru pro lázeňský pobyt vojáků a důstojníků. Zajímavostí je, že na stavbu byla povolena sbírka probíhající po celém rakousko-uherské monarchii. Další finance byly získány ze dvou loterií. Město darovalo na stavbu 50 tisíc cihel. Přesto během výstavby došly finance. Vše zachránil iniciátor výstavby ústavu lázeňský lékař Gallus Hochberger. Aby stavba mohla být dokončena, dal k dispozici celý svůj majetek. Za svoji obětavost byl vyznamenán několika tituly (např. byl povýšen císařem do rytířského stavu) a jeho busta stojí na vnitřním nádvoří ústavu. Vojenský lázeňský ústav (dříve také vojenská nemocnice) byl prvním komplexním lázeňským zařízením nejen v Karlových Varech a zároveň jedním z největších vojenských lázeňských ústavů v Evropě. Zařízení poskytovalo bezplatné ubytování a lékařskou péči. Zpočátku bylo v provozu pouze během lázeňské sezony, později po celý rok.

V roce 1905 byla fasáda budovy obohacena o klasicistní trojúhelníkové štíty. V roce 1920 proběhla rozsáhlejší přestavba. Během druhé světové války byl ústav součástí (stejně jako další lázeňská zařízení ve městě) tzv. „berlínské nemocnice“, která sloužila jako velký lazaret německým vojákům raněným na frontě. Ústav je nejstarším lázeňským domem v Karlových Varech (tzv. Kurhaus).

10. Prohlédni si fotografii zachycující ústav v roce 1904 a porovnej ji s dnešním stavem. Jaká viditelná přestavba proběhla v roce 1920? Jaký byl důvod přestavby?

Vojenský lázeňský ústav před r. 1905

Legenda o objevení Vřídla od Wilhelma Kandlera z roku 1848

- ✓ Budova byla zvýšena o jedno patro. Stalo se tak kvůli navýšení kapacity (pro 180 osob).

11. V budově se kromě kaple nachází i jídelna s obrazem od Wilhelma Kandlera z roku 1848. (Zmenšená kopie je v Muzeu Karlovy Vary.) Co zobrazuje?

- ✓ legendu o objevení Vřídla Karlem IV.

- + Obraz (4,5 x 3 m) byl původně namalován k oslavám 500. výročí založení Karlovy univerzity. Kvůli událostem v Praze během revolučního r. 1848 nemohl být obraz do Prahy dopraven. Později byl získán pro Vojenský lázeňský ústav. Bohužel obraz není veřejnosti přístupný.

- II Přejdeme ulici a pokračujeme podél řeky k dalšímu lázeňskému domu.

Lázně III. (1866), architekti L. Renner, Gustav Hain a Eduard Labitzky, sloh historismus, styl anglická neogotika (novogotika)

Budovu nechalo postavit město, aby v ní byly poskytovány všechny léčebné procedury spojené s lázeňskou léčbou a také ubytování. V budově se nachází Koncertní sál Antonína Dvořáka, který využívá pro svá vystoupení Karlovarský symfonický orchestr. Během oprav střechy na počátku října roku 2002 vznikl v podkroví lázeňské budovy rozsáhlý požár, který zcela zničil krovovou konstrukci v místech nad ústředním Slavnostním sálem.

- + 24. dubna 1938 se konal v koncertním sále ve druhém patře sjezd Sudetoněmecké strany za předsednictví Konráda Henleina. Výsledkem byly tzv. Karlovarské požadavky, či Karlovarský program, ve kterém sudetští Němci požadovali autonomii v rámci ČSR.

- II Pokračujeme proti proudu řeky Teplé k Mlýnské kolonádě.

Mlýnská kolonáda (1881), architekt Josef Zítek, sloh historismus, styl neorenesance (novorenesance)

Původně měla mít kolonáda dvě patra, ale kvůli vysokým nákladům stavby a nedostatku finančních prostředků tento původní návrh městská rada nepřijala. Architekt Josef Zítek, který projektoval Národní divadlo v Praze, musel změnit celkovou koncepci stavby. První kritiky stavby byly zdrcující. Srovnávaly ji s kuželkovou dráhou nebo se záhonem chřestů. Dlouho si obyvatelé nemohli na novou kolonádu zvyknout. Podle jejich názoru kolonáda „zohavila“ lázeňskou čtvrť. To dokazuje, jak mohou být relativní dobová estetická kritéria. V roce 1893 byla kolonáda prodloužena ke Skalnímu prameni. Kolonáda se třemi loděmi a čtenými sloupy je dlouhá 132 m a široká 13 m. Na střešní terase stojí několik soch. Jejimi autory byli sochaři Wilfert a Schreiber. Svůj název získala podle dřívějšího městského mlýna, který stál poblíž. Prostor před kolonádou vznikl v roce 1949, kdy říčka Teplá byla překlenuta. V roce 1982 byla kolonáda rekonstruována.

- ? 12. Kolik soch stojí na střešní terase kolonády? Co představují?**
- ✓ 12 soch, 12 měsíců v roce**
- ? 13. Kolik sloupů má Mlýnská kolonáda? Odhadni vzdálenost mezi sloupy a pak porovnej svůj odhad s naměřenou délkou.**
- ✓ 124 sloupů**

Kolonáda, tzv. dupárna, kolem r. 1825

Kolonáda, tzv. dupárna, kolem r. 1870

- + Před Mlýnskou kolonádou zde stála kolonáda, tzv. dupárna (kolonáda měla dřevěnou podlahu a každý krok se hlasitě rozléhal). Odhadneš, kde stojíme?**
- II Pokračujeme v cestě mezi sloupy kolonády až k prameni, odkud uvidíme na nejstarší dům za řekou, jediný s menším trojúhelníkovým štítem do ulice. (Můžeme použít dalekohled nebo přejdeme k domu a pak se vrátíme zpět.)**
- ? 14. Najdi na tomto domě pamětní desku. Na čí počest zde byla umístěna?**
- ✓ Na počest ruského cara Petra Velikého.**

Dům U zlatého vola, zvaný Petr, původně barokní dům, několikrát přestavěn, sloh baroko a historismus

Tento dům je jedním z nejstarších dochovaných v Karlových Varech. Průčelí domu s hrázděním je novodobé, inspirované krušnohorskou hrázděnou architekturou. Domu hrozila na přelomu 80. a 90. let 20. století demolice kvůli napadení dřevěné konstrukce dřevomorkou, ale od toho bylo naštěstí ustoupeno a dům byl zdařile zrekonstruován.

+ Název domu Petr nesouvisí s ruským carem Petrem I. Velikým, i když se jeho pamětní deska nachází na tomto domě. Během svojí návštěvy v roce 1711 měl osobně pomáhat zedníkům při stavbě dnes již neexistujícího protějšího domu U páva.

? **15. Vyhledej na konci Mlýnské kolonády desku s překladem básně od Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic. (Autorem překladu je Jaroslav Vrchlický.)**
Jaký pramen autor oslavuje?

✓ oslavuje Vřídlo

! Ochutnej Mlýnský pramen.

Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic

Mlýnský pramen kolem r. 1835

! Zde můžeme výlet ukončit nebo pokračujeme dál.

II. část výletu

|| Projdeme Lázeňskou ulicí směrem k Tržní kolonádě.

! Můžeme se zdarma svézt vyhlídkovým výtahem. Vstup do něj nalezneme vedle prodejny lázeňských oplatek.

Tržní kolonáda (1883), vídeňští architekti Ferdinand Fellner a Hermann Helmer, styl tzv. švýcarský

Kolonáda byla postavena na místě historického tržiště, centra středověkých Karlových Varů, a dalších budov, které byly před tím zbourány. Mezi nimi byla i stará radnice. Protože se karlovarským radním nelíbil žádný návrh nové kolonády, byla postavena provizorní ze dřeva, která stojí dodnes. Vybudoval ji vídeňský tesař. Později byla ještě prodloužena o pravou část. Na začátku 90. let 20. století byla původní dřevěná kolonáda stržena a nahrazena její věrnou kopií.

16. Jaký reliéf se nachází ve vnitřní části Tržní kolonády?

Objevení horkého pramene (Vřídla)

17. Který pramen zdobí tento reliéf, kdo jej objevil?

a) Tržní pramen

b) dolní Zámecký pramen

c) pramen Karla IV.

pramen Karla IV., tento pramen údajně objevil sám král a císař a koupal si v něm zraněnou nohu

Procházíme se Tržní kolonádou a hledáme naproti stojící dům s kupolí a s věžičkou připomínající korunku.

18. Jak se tento dům jmenuje? Najdi nápis.

Felix Zawojski

Dům Zawojski (1900), vídeňský architekt Karl Haybäck, sloh secese

Dům si nechal postavit renomovaný krejčovský mistr a c. k. dvorní dodavatel Felix Zawojski. V přízemí měl luxusní krejčovský salón, v mezipatře se šilo a ve vyšších patrech byly obytné místnosti, kde majitel žil se svou rodinou a které také pronajímal lázeňským hostům nebo lékařům jako ordinace. Za zmínku stojí, že v domě byl instalován výtah jako vůbec první v Karlových Varech. Zawojskiho firma šila pro mnoho významných osobností, např. pro anglického krále Eduarda VII. a perského šáha Musaffera ed-dina, který krejčího povýšil do šlechtického stavu. Později dům prodal české Živnostenské bance. V roce 1924 bylo podle návrhů Osvalda Polívky přestavěno přízemí.

Vyprávíme žákům, jak v tomto domě vznikl roku 1604 velký požár, který vznikl v domě Merkur, na jehož místě stojí dům Zawojski.

Tři sestry rozpouštěly na kamnech v hrnci hroudu másla. V tom uslyšely hlasy na ulici, jak kolem procházeli karlovarští ostrostřelci. Sestry je se zájmem pozorovaly a nevšimly si žhavého másla, které najednou vzplálo. Když to zpozorovaly, už se jim oheň nepodařilo uhasit a nezbylo jim než utíkat ven. A to už začal hořet celý dům. Toho dne foukal silný vítr a neuvěřitelně rychle začal požár přeskakovat na okolní domy. Obyvatelé Karlových Varů zrovna pracovali na políčkách nad městem, když požár zpozorovali. Rychle přiběhli, ale nebylo v jejich moci zabránit šíření obrovského požáru a zkáze domů, majetků a nakonec celého města. V 10 hodin dopoledne začalo hořet a během tří hodin shořelo celé město. Ze 102 domů zůstaly stát jen 3 domy.

II Pokračujeme v cestě a nad Tržní kolonádou vidíme Zámeckou věž.

Zámecká věž (1608, 1766), původně zde stál gotický hrádek, později zbyla pouze věž, která byla přestavěna ve slohu barokním

Menší gotický hrad nechal patrně vystavět snad kolem roku 1358 sám císař Karel IV. Dokonce zde několikrát pobýval. Hrad se nacházel na mohutném žulovém ostrohu, zvaném později Schlossberg (Zámecký vrch), v blízkosti vývěrů teplých pramenů na levém břehu říčky Teplé. Později hrad chátral, dokonce sloužil městu jako sklad hasičského náradí. V roce 1604 během požáru, který vznikl nedaleko, hrad vyhořel. V roce 1608 byla velká věž přestavěna v barokním slohu a upravena na městskou hlásku. V roce 1759 padla znovu za oběť požáru, a proto musela být znovu přestavěna. Věž během oprav v roce 1766 byla zastřešena charakteristickou barokní střechou se zvoníčkou, stěna na straně k Tržišti byla doplněna novými okny a arkádovým ochozem, ze kterého byli slavnostně vítáni fanfárami významní hosté lázeňského města a později každoročně slavnostně zahajována lázeňská sezóna. Ve věži bydlel věžník, jehož úkolem bylo kromě strážní služby také hlášení požárů. Na začátku 20. století byl vybudován výtah k Zámecké věži podle projektu secesního architekta Friedricha Ohmanna, autora secesní Zámecké kolonády (1910–1912). Dnes se ve věži nachází restaurace, vinárna a galerie.

II Přejdeme k Trojičnému (morovému) sloupu.

? 19. Najdeš na morovém sloupu letopočet jeho vzniku?

Porovnej obrázky Trojičného sloupu kolem r. 1845 se současným pohledem. Odhadneš kde stojíme?

✓ 1716, další uvedené letopočty se týkají opravy sloupu

Trojičný sloup (1716), žlutický sochař Oswald Josef Wenda, styl baroko

Sloup zhotovila žlutická dílna sochaře Wendy, která rovněž vytvořila morový sloup ve Žluticích. Karlovarský sloup byl věnován Trojici Boží (Otec, Syn a Duch svatý) jako poděkování obyvatel za to, že byly Karlovy Vary v roce 1715 ušetřeny před morem. Na sloupu se kromě sousoší Trojice Boží nacházejí sochy sv. Vojtěcha, sv. Augustina, sv. Floriana, Panny Marie a plastiky andělů.

20. Proč se stavěly morové sloupy?

Sloupy upomínaly na mor. V tehdejších dobách šlo o nevyléčitelné onemocnění. Pokud obyvatelé morem onemocněli, symbolizovaly stavbou sloupu prosbu, aby mor ustal, nebo se vyhnul městu. Pokud lidé neonemocněli, sloupy symbolizovaly poděkování.

21. Sousoší Nejsvětější trojice (Otec Bůh, Syn Ježíš a Duch svatý) bylo umístěno na globus. Jaký živý tvor se na něm nachází?

had

22. Ověř, jestli je vidět od paty morového sloupu kostel sv. Máří Magdalény?

Sloup byl při stavbě situován tak, aby od jeho paty bylo vidět na kostel sv. Máří Magdalény. Kostel dnes není vidět, protože byla v roce 1744 mezi sloupem a kostelem postavena původní Vřídelní kolonáda.

Kostel sv. Máří Magdalény (1736), architekt Kilián Ignác Dietzenhofer, sloh baroko.

Patří k nejvýznamnějším barokním památkám v ČR. Je to národní kulturní památka.

Na místě dnešního barokního kostela stál dříve gotický kostel z druhé poloviny 14. století, poprvé zmíněn v roce 1485. Kostel spravoval řád Křižovníků s červenou hvězdou. Během rozsáhlého požáru v roce 1604 kostel vyhořel. Byl sice obnoven, ale během třicetileté války byl opět poškozen požárem. Řád se rozhodl na místo chátrajícího kostela vystavět nový, barokní. (Menší částkou na jeho stavbu přispěl tehdejší císař Karel VI., který dekretem schválil stavbu kostela. Město se totiž doposud nemohlo dohodnout s řádem o jeho stavbě.) Ale jakoby kostel byl „prokletý“. Během rozsáhlého požáru v roce 1759 byl nový kostel poškozen. Oheň zničil obě věže a cibulové kupole. Tehdy se patrně ztratila kamenná plastika sv. Máří Magdalény, která stávala na vrcholu mezi oběma věžemi v průčelí. Střecha byla nahrazena jednoduchou sedlovou střechou. Během opravy kostela pobývala v Karlových Varech císařovna Marie Terezie, dcera Karla VI., která věnovala kostelu nové kostelní hodiny a zvony. Cibulové kupole v průčelí byly obnoveny později (ve druhé polovině 19. století). V interiéru se nachází oltářní obraz Eliáše Dollhopfa z Horního Slavkova, který nahradil původní od drážďanského malíře Pohla zničený během osudného požáru v r. 1795. V podzemí kostela se v podloží z vřídelního kamene a žuly nacházejí rozsáhlé krypty.

Pohled na kostel sv. Máří Magdalény, vilu Lützow a původní Vřídelní kolonádu, kolem roku 1845

! Domluvte si prohlídku podzemí v 1. patře Vřídelní kolonády, tip na další výlet.

II Před vchodem do Vřídelní kolonády se podívejte dalekohledem směrem za řeku Teplou na domy ve svahu. Před vilou hraběte Lützowa stojí rondel (kulatá věž) a na něm sloup se zvířetem.

Hrabě Lützow umístil zvíře na sloup touto částí směrem ke staré karlovarské radnici nacházející se na místě dnešní Tržní kolonády jako výsměch radním, kteří předtím postavili malou sochu Karla IV. do parku pod vilou.

V roce 1858 slavilo město Karlovy Vary 500. výročí od svého založení. Na tuto počest nechalo vztyčit na vyvýšeném místě v nově založeném parku Jeana de Carro Na vyhlídce sloup s plastikou Karla IV. Původně plastiku nechal zhotovit baron August Friedrich Ulrich von Lützow (1795–1872), ale pak ji od něho odkoupilo město. Baronovi a řadě obyvatel se místo umístění sloupu nelíbilo, protože malá plastika nebyla pořádně vidět.

+ Traduje se, že výstřední baron Lützow nechal jako výraz nesouhlasu na terasu své vily (právě nad sloupem se soškou císaře Karla IV.) umístit třímetrový sloup s plastikou sedící kočky. Kočka původně hleděla ke středu města, kde se nacházela stará radnice, později ji nechal otočit pozadím k této budově. Baron tím chtěl vyjádřit svoje opovržení nad tím, že do polopusté stráně patří kočka a ne císař. Ironicky tak naznačil, že práce místních radních byla pro kočku.

Vila hraběte Lützowa (1854), architekt kvůli nedochovaným plánům není potvrzen, sloh empír.

Hrabě byl váženým občanem a mecenášem Karlových Varů. Stavba byla pojmenovaná podle svého zakladatele Vila Lützow a byla jednou z prvních vil v Karlových Varech. Kolem vily byla vytvořena terasová zahrada s napodobeninami bašt, jeskyněmi, pergolami, altánky a promenádami. Protože majitel byl milovníkem zvířat, nechal zde umístit i řadu plastik (zmiňovanou kočku, vzpínajícího hřebce, ležícího jelena, k boji připraveného býka, dva sedící psy strážící vchod do vily a koně s Amazonkou bojující s tygrem). Baron Lützow pocházel z německého Meklenburska a v Karlových Varech se usadil natrvalo kvůli účinku místních termálních pramenů, jež blahodárně působily na jeho bolestivou dnu.

+ S baronem je spojena ještě jedna historka. To, že na skalním výběžku nad Karlovými Vary zvaném Jelení skok stojí od roku 1851 socha kamzíka, za to může právě hrabě Lützow, který ji zaplatil, protože už měl dost pověsti s jelenem. Podle jeho slov po místních skalách místo jelena mohl skákat leda tak kamzík. Ze sochy postavené na trůn karlovarským radním se brzo stala atrakce města a jeden ze symbolů Karlových Varů.

? **23. Jaké zvíře sedí na sloupu? Jakou stranou je otočeno do centra města a proč?**

✓ **Kočka je otočena zády k radnici jako symbol pohrdání nad radními.**

Vřídelní kolonáda (1975), architekt Jaroslav Otruba, sloh funkcionalismus

Současná kolonáda byla postavena na místě původní litinové, kterou postavili vídeňští architekti Fellner a Helmer (1879) v novorenesančním slohu. Postupem času litinová kolonáda začala chátrat a v roce 1939 byla celá stržena kvůli statickému narušení způsobeného korozi železných spojníků držící střešní ocelovou konstrukci s kopulí nad Vřídlem. Všechny kovové díly byly odvezeny vlakem na sběr kovů pro válečné účely. V dalším roce proběhla soutěž na projekt nové Vřídelní kolonády, ale kvůli válce záměr nebyl realizován. Nakonec byla postavena provizorní dřevěná prosklená konstrukce. Postupem času dřevěná kolonáda chátrala díky povětrnostním vlivům a vlivům vřídelních par. Kvůli špatnému stavu bylo rozhodnuto o stavbě nové, železobetonové kolonády s půdorysem ve tvaru písmene L. Stavba byla obložena bulharským mramorem. Před vchodem k Divadelnímu náměstí stávala socha astronauta Jurije Gagarina, proto se kolonáda jmenovala Gagarinova. Dnes již socha před vchodem nestojí a najdeme ji na karlovarském letišti.

Litinová kolonáda, kolem r. 1900

Provizorní dřevěná kolonáda, rok 1958

Označ, která je litinová kolonáda a která provizorní dřevěná kolonáda. Která se ti líbí nejvíc? Ta dnešní?

Vrátíme se k morovému sloupu a pokračujeme ulicí Stará louka. Některé domy jsou označeny domovním znamením.

24. Zkusíš najít domy s těmito domovními znameními? Napiš jejich čísla.

dům U pomerančovníku – č. 31

dům U tří jehňátek – č. 29

dům U tří mouřenínů – č. 25

Vyfoť si domovní znamení, prohlédni dalekohledem nebo si je zakresli.

Dům U tří mouřenínů (po roce 1760, přestavba 1910), *původně barokní, secesní přestavba* od vídeňského architekta Johanna Friedricha Ohmanna

V roce 1759 vypukl v domě U tří mouřenínů velký požár, který následně zničil na 224 domů včetně Zámecké věže a bývalé karlovarské radnice. V obnoveném domě strávil německý básník Johann Wolfgang Goethe devět svých návštěv, dokonce byl zde na jeho počest zachováván Goethův salónek, který zanikl během secesní přestavby, během níž zůstaly zachovány pouze dveře s vyrytým pamětním nápisem. Johann Wolfgang Goethe se stal nejčastějším hostem města, které navštívil třináctkrát (v letech 1785–1823) a strávil zde dohromady 3 roky.

 25. Najdi na domě U tří mouřenínů pamětní desku.
Zjisti, kolikrát Goethe navštívil Karlovy Vary a kolikrát bydlel právě v tomto domě.

 město navštívil 13x, v domě bydlel 9x

 Vyprávíme žákům příběh o lásce Goetha k mladičce Ulrice.
Během svého pobytu v Mariánských Lázních se zamiloval německý básník Johann Wolfgang Goethe (1749–1832) do mladičké šlechtičny Ulriky von Levetzow (1804–1899), s jejímiž prarodiči se znal už z dřívější doby. Dokonce se před tím dvořil Ulričině matce. Když mu bylo 74 let, požádal devatenáctiletou Ulriku o ruku. Byl však odmítnut a tak zklamán odjel. Už se nikdy do Čech nevrátil. Svoje zklamání a bolest vyjádřil v básni Mariánskolázeňské elegie. Ulrika se nikdy nevdala, dokonce pečovala o děti své zemřelé mladší sestry.

 Spočítejte, o kolik let byla Ulrika mladší oproti slavnému básníkovi.

 Pokračujeme po Staré louce, vlevo za řekou stojí další významná budova Městské divadlo. Můžeme ji pozorovat dalekohledem.

Městské divadlo (1886), architekti Ferdinand Fellner a Hermann Helmer, *sloh historismus, styl neorokoko (novorokoko)*

Současné divadlo bylo postaveno na místě původního Becherova divadla z 18. století, které nevyhovovalo potřebám rozvíjejícího se města a navíc bylo v špatném technickém stavu. Proto bylo rozhodnuto o stavbě nového. Stavbu projektovali vídeňští architekti Fellner a Helmer. Byla to jejich první stavba v Karlových Varech, kde nakonec postavili dalších 20 staveb. Výzdobu provedli vídeňští umělci, mezi nimi byl i známý secesní malíř Gustav Klimt. Divadlo bylo slavnostně otevřeno Mozartovou operou Figarova svatba. V komunistické éře nesla budova pojmenování Divadlo Vítězslava Nezvala. V letech 1993–1999 prošlo divadlo rozsáhlou rekonstrukcí.

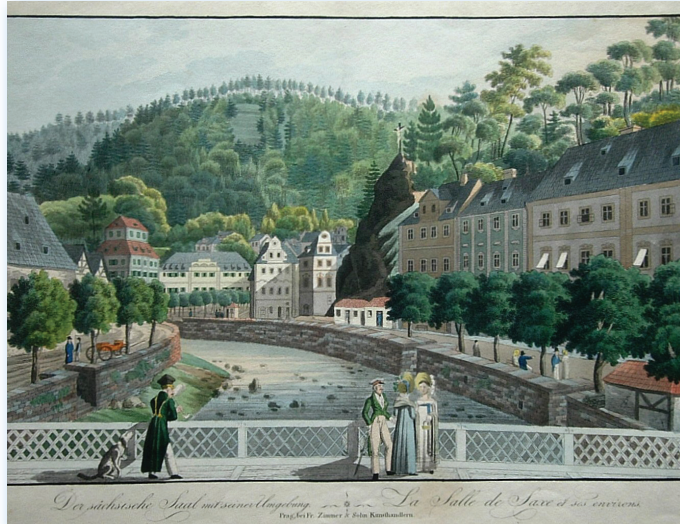
 Můžeme se žáků zeptat, zda již někdy navštívili karlovarské divadlo.

 26. Městské divadlo stráží dva ochránci – gryfové (bájně bytosti).
Najdeš je před vstupem do divadla.
Můžeš na nich pozorovat znaky dvou zvířat, kterých? Můžeme použít dalekohled.

 Iva a orla

Původní Becherovo divadlo kolem r. 1882

Stará louka kolem r. 1820

Najdeš, kde stojíš?

- ❗ Snažíme se u žáků vyvolat orientaci v prostoru
- II Pokračujeme ulicí Stará louka a hledáme na domech pamětní desky jeho pobytu.
- ❓ 27. Jak se jmenují další domy, kde pobýval Goethe? Napiš i letopočty.
- ✅ Bílý zajíc, Mozart, Strauss, Madrid
- II V ohybu řeky Teplé se dnes vypíná nejluxusnější hotel v Karlových Varech.

Grandhotel Pupp (1894), vídeňští architekti Příhoda a Němeček, sloh historismus, styl neobaroko (novobaroko)

Původně zde na začátku 18. století stály dva sály: Saský a Český. Oba objekty zakoupil po svém příchodu do Karlových Varů Jan Jiří Popp z Veltrus, cukrář hraběte Chotka. Později se začal podepisovat jako Johann Georg Pupp. Před Českým sálem nechal vysázet stromovou alej z lip, které se říkalo Puppova, ale později byly lípy nahrazeny kaštany. Dnes zde stojí parkoviště. Potomci Puppa odkoupili okolní pozemky a na přelomu 19. a 20. století zadali vídeňským architektům velkolepou přestavbu dosavadních budov a jejich rozšíření v jeden hotelový komplex. Za komunistické éry se hotel jmenoval Grandhotel Moskva.

- ❓ 28. Předchůdce Grandhotelu Pupp byl dokončen v prvním roce 18. století, kdy to bylo?
 - a) 1700
 - b) 1701
 - c) 1702
- ✅ b)
- + Vysoko u střechy na nároží fasády grandhotelu najdi pomocí dalekohledu amorka (bůh lásky), co vidíš?

Kolem r. 1825

Poznáš, kde bývala lipová alej?

Kolem r. 1820

Poznáš, kde stával Český sál?

Pokračujeme v cestě podél řeky k budově, které se podobá divadlu.

Císařské lázně, také Lázně I. (1895), architekti Ferdinand Fellner a Hermann Helmer, sloh historismus, styl francouzské renesance, která spojuje renesanční a barokní stavební prvky se secesními dekorativními motivy.

Lázně, postavené na místě bývalého pivovaru a díky podkovovitému tvaru připomínající spíše divadelní budovu, patřily k nejmodernějším v rakousko-uherské monarchii. V budově se nacházely vymoženosti a neobvyklý komfort. Přímo do vestibulu bylo možné vjíždět kočáry, kdo nechtěl jít do patra po monumentálním schodišti pěšky, mohl použít hydraulický prosklený výtah. Nejzajímavějším prostorem je tzv. Zanderův sál v prvním patře, kde se nacházelo mechanické cvičební nářadí, které se používalo pro švédskou léčebnou gymnastiku. Tu zde propagoval lékař Zander. Ve 120 koupelnách mohli pacienti využívat rašelinovou koupel nebo balneoléčbu s minerální vodou. Jedna z koupelen, zařízená jako luxusní apartmá nesoucí stejné jméno jako budova, byla určena speciálně pro císaře Františka Josefa I.

Poprvé na světě v Císařských lázních fungovalo zavážení van s rašelinou pod podlahou, tedy bez vstupu do lázeňské kabinky. Příprava rašelinové směsi probíhala v zahradním pavilonu nacházejícím se za budovou lázní. Rašelinu dovážela firma Heinricha Mattoniho z naleziště Soos u Františkových Lázní a vřidelní voda se přiváděla z Vřidelních lázní (Lázně II). U hlavního vchodu se nacházejí dvě alegorické sochy od chebského sochaře Karla Wilferta. Představují elementární sílu a léčivou sílu.

V roce 1988 bylo v Císařských lázních otevřeno kasino. Po sametové revoluci došlo k chátrání budovy. Dnes budova čeká na rekonstrukci.

Filmoví fandové vědí, že se v této budově natáčelo několik filmů. Nejznámější je „bondovka“ Casino Roayal.

V císařské koupelně se císař František Josef I. nikdy nekoupal. Luxusní koupelnu však vyzkoušel třeba vítěz cyklistických závodů a mistr republiky nebo žena ruského prezidenta.

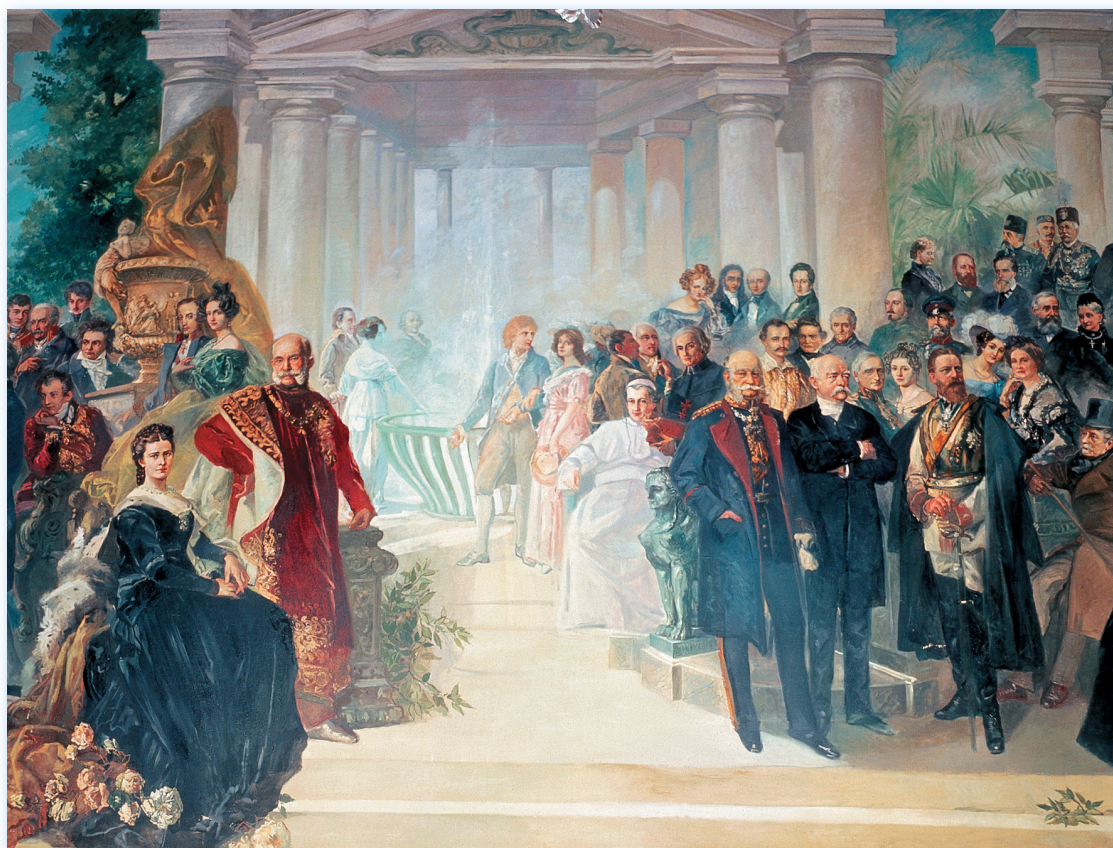
Císařská koupelna

Cvičební stroj v Zanderově sálu, kolem roku 1900

V Císařských lázních jsou dva obrazy od Wilhelma Schneidera, zobrazující nejslavnějších hosty a rodáky Karlových Varů do roku 1914. Kopie obrazů jsou v Muzeu Karlovy Vary.

Slavní návštěvníci Karlových Varů, poznáš některé?

29. Na fasádě Císařských lázní si můžeš přečíst jména karlovarských lékařů. Napiš si je. Které jméno je ti povědomé? Co o něm víš?

David Becher (1725–1792), balneologický lékař, který položil základ lázeňské léčby, je používána dodnes (pití + koupele + pohyb).

Upozorníme žáky na krásný znak Karlových Varů, který je na fasádě.

30. Před budovou Císařských lázní se nachází v parku socha. Zjisti, čím je to socha.

Socha Karla IV. pochází z roku 1956 a je nejmladší ze tří nacházejících se ve městě.

Zeptáme se žáků, zda vědí, kde jsou ve městě další dvě sochy.

(Jedna je u vily Lützow a druhá na budově městské knihovny v ulici I. P. Pavlova.)

Projdeme okolo Galerie umění a vycházku zakončíme u Poštovního dvora.

31. Cestou k Poštovnímu dvoru objevíme pomníky dvou skladatelů. Kterých?

Ludwiga van Beethovena a Bedřicha Smetany

Můžeme zjistit, co žáci o skladatelích vědí.

Ludwig van Beethoven uspořádal v srpnu 1812 benefiční koncert v karlovarském domě Boží oko. Beethoven hrál na klavír a na housle ho doprovázel italský houslista Giovanni Battista Polledro. Výtěžek koncertu měl být věnován vyhořelému městu Baden u Vídně. Na koncert přišlo mnoho bohatých návštěvníků, ale finanční výnos byl velkým zklamáním. Na plakátu bylo totiž uvedeno: „Výše vstupného budiž ponechána na dobré vůli hostů.“

Poštovní dvůr (1791), sloh klasicismus, styl neogotika (novogotika)

Budova sloužila původně jako přepřahací stanice poštovních koňských spřežení. K budově patřily stáje pro 36 párů koní, přístřešky pro dostavníky, kůlna a seník. Poštovní dvůr nechal postavit karlovarský poštovník Josef Korb. Za zmínku stojí nástropní malba ve slavnostním sále od českého malíře Josefa Kramolína. Poté, co nechal Johann Georg Pupp vymalovat strop Českého sálu tímto malířem, nechtěl zůstat pozadu ani poštovník Josef Korb a u stejného autora si objednal nástropní. V zahradě dal postavit pergoly, arkády a altánky, kde hrávali hudebníci. Poštovní dvorec se stal vyhledávaným střediskem lázeňské společnosti. Chodil sem během své návštěvy na vídeňskou kávu se dvěma loupáky německý básník Johann Wolfgang von Goethe. Po napoleonských válkách vzrostl počet karlovarských návštěvníků a kapacita původního sálu nestačila, a proto se rozhodl nový majitel, cukrář Gotthelf Friedrich Pfitzmeier, vybudovat nový, větší sál (nazývaný Pruský). Nechal vystavět zahradní salon s pěti klenutými okny v průčelí. V Poštovním dvoře koncertovala řada osobností. Kromě tehdejší opěrní pěvkyně Angelici Catalani (1818), již si přišel poslechnout i Goethe, měl zde koncert houslový virtuos Niccoló Paganini (1828). Pravidelně zde koncentroval Karlovarský lázeňský orchestr, založený roku 1835, který založil a vedl dirigent Josef Labitzký. Koncerty orchestru se staly proslulými. Kromě německých klasiků hrál skladby českých autorů, především Bedřicha Smetany a Antonína Dvořáka. Další stavební úpravy provedli noví majitelé, manželé Ungerovi, po roce 1867. Nechali prodloužit zahradní salon, přistavět verandu a podél silnice do Březové postavit další prosklený pavilon.

32. Na počest koho se nachází v zahradním průčelí pamětní deska?

Připomíná evropskou premiéru Dvořákovy Novosvětské symfonie v roce 1894.

Závěr

Na naší procházce centrem Karlových Varů jsme viděli řadu zajímavých a krásných budov. Řekli jsme si, že historismus významně ovlivnil současnou podobu města. Největší stopu své práce zde zanechali vídeňští architekti Ferdinand Fellner a Hermann Helmer, kteří projektovali a podíleli se na stavbě 21 budov.

33. Vzpomeneš si, která stavba architektů Ferdinanda Fellnera a Hermanna Helmera byla postavena jako první. Které další jsme na výletě ještě viděli? Která z nich se ti líbila nejvíc a proč?

První stavbou je Vřídelní kolonáda z roku 1879, tu jsme ale nemohli vidět, protože už nestojí.

Viděli jsme ale Sadovou kolonádu (1881), Tržní kolonádu (1883), Městské divadlo (1886) a Císařské lázně (1895).

Vidět jsme nemohli Blanenský pavilon v Sadové kolonádě, protože už nestojí.